

Sigvard Cederroth

En ensling med många vänner

ADAM TAUBE

I slutet av 40-talet, när jag var en gymnasial gitarrentusiast, deltog jag i en förening för klassisk gitarrmusik i Kungliga Hufvudstaden. En av medlemmarna i detta sällskap var i sin dagliga gärning expedit i Elkan och Schildknechts notaffär där man hade ett stort sortiment av klassisk gitarrmusik. Han kunde berätta att han då och då fick sälja noter till en kund från Uppsala vid namn Sigvard Cederroth och att denna kund uppenbarligen var en person med stor repertoirkännedom och en kräsen musiksmak.

Vid den tiden tog jag lektioner för gitaristen David Berg i Stockholm och hemma i Uppsala kände jag inte någon enda person som på ett djupare sätt intresserade sig för klassisk gitarrmusik. Det var därför lockande att söka upp denna för mig helt okände lokale "gitarroman". Någon Sigvard Cederroth stod ej att finna i telefonkatalogen. Via pastorsexpeditionen fick jag emellertid veta att det på Väderkvarns-

gatan bodde en lantbrevbärare med det namnet. Med ungdomlig framfusighet ringde jag på och förklarade att även jag spelade klassisk gitarr.

Jag blev väl mottagen. Sigvard översåg vänligt med min påflugenhets – måhända tyckte även han att det kunde vara trevligt att få prata gitarr med någon likasinnad. Detta blev inledningen till en givande musikalisk och intellektuell bekantskap som skulle vara fram till Sigvards bortgång mer än tre decennier senare.

Efter vad jag så småningom kom att förstå var Sigvard en person som ytterst sällan tog närmare kontakt med människor i sin omvärld, han var snarast skygg. Däremot hände det tydligen då och då att han kontaktades av folk som blivit nyfikna och inspirerade av det han skrev, framförallt i diverse litterära tidskrifter. Jag var alltså inte alls ensam om att på eget initiativ söka upp Sigvard även om min kontakt på intet sätt motiverades av hans litterära verksamhet om vilken jag då svävade i total okunnighet.

För mig blev bekantskapen med Sigvard oerhört lärorik. Det kom att bli ganska ofta som jag dök upp i den lilla våningen där Sigvard bodde med sin mamma, en gammal kvinna som knappast hörde vad man sa' men som log vänligt och vaggade vidare i gungstolen. Efter Sigvards giftermål med Lisa 1956 hade jag förmånen att ofta få besöka paret Cederroth i deras gästfria hem på S:t Olofsgatan.

Sigvard var när vi träffades ungefär dubbelt så gammal som jag. Han hade skarpskurna drag, alltid vänliga ögon och var kraftig och solbränd. För mig, uppväxt i ett akademiskt hem och van vid en synnerligen ombonad tillvaro var Sigvard en person från en annorlunda värld med en tonårstid under helt andra villkor än vad jag upplevt. Sigvard kunde berätta om miljöer jag själv aldrig ens snuddat vid. I sin ungdom hade han ägnat sig åt boxning och blivit distriktsmästare i weltervikt. Vid ett tillfälle då han attackerades av några busar på Vaksalagatan slog han tillbaka så att en av dem stöp. Det blev fyra hundra kronor i böter men det tyckte han det var värt. Det har förbluffat mig att han även hade upplevt detta eftersom han nog är bland de allra mest fridsamma personer jag någonsin lärt känna.

Under sin tid i realskolan på "Uppsala Högre Allmänna Läroverk" hade Sigvard revolterat, skrivit "Leve revolutionen!" på svarta tavlan och givit sig iväg till det stora landet i väster. Sedan hade han varit till sjöss. Han hade prövat på många systerlösningar under sitt brokiga liv och verkligen sett världen. Sigvards äventyr har berörts i andra sammanhang av Carl-Erik af Geijerstam och Lars Furuland så det skall jag inte orda så mycket om här. När jag träffade honom hade han återkommit till Sverige sedan ett antal år. Han hörde till den generation som under långa perioder var inkallad under världskriget och därefter hade han under några

år varit lantbrevbärare i Vaksala socken. Efter vad jag kan förstå var han en uppskattad gäst i alla gårdar han kom cyklande till och han fungerade på sina håll som socknens kontakt med yttervärlden. Hans vänlighet och generositet mot innevånarna i det älskade Vaksala gav honom extra uppgifter som t.ex. att i sta'n köpa klänningstyger eller hämta ut mediciner på apotek.

Det var i sanning en märklig person jag genom pastorsämbetets försorg fick det stora privilegiet att lära känna.

Den ensamme "aficionadon"

Under sin tid som sjöman hade Sigvard kommit att göra strandhugg lite varstans på jordklotet och därvid även fått förnyade impulser till sitt intresse för gitarrmusik. Detta hade grundlagts redan i unga år hemma i Vaksala där hans musikaliska aktiviteter stimulerats inte minst genom umgänge i den kände Upplandsmålaren Gusten Widerbäcks familj. På sina resor hade Sigvard även köpt mycket gitarrnoter och hans bibliotek innehöll mängder av musik som knappast var känd för andra gitarrintresserade i Sverige. Men genom Sigvards generositet gick det alltid att få låna och studera.

Hade jag någonsin kunnat få ventilera med någon annan person det stoff som Sigvard och jag så ivrigt fördjupade oss i? Vi botaniserade i Domingo Prats stora *Diccionario de Guitarristas* (en av Sigvards

dyrgripar, tryckt i 1605 numrerade ex i Buenos Aires någon gång på 30-talet) och skrattade gott åt hur Prat svartsjukt katalogiserade tillkortakommanden i den mer berömde konkurrenten Andrés Segovias gitarreditioner, vi jämförde Manuel Ponces berömda *Sonata Clasica* med Fernando Sors gitarrkompositioner för att utröna vilka temata därur som Ponce har tagit upp i sina underbara moderna omstuvningar, vi lyssnade på grammofoon till Joaquin Rodrigos gitarrkonsert *Fantasia para un Gentilhombre* och gick sedan igenom de stycken av mästaren Gaspar Sanz som Rodrigo haft som underlag till detta fantastiska verk.

Tillsammans med likasinnade, Olle Hoflund, bröderna Gunmar och några till satt vi på mitt rum eller hemma hos familjen Hoflund till långt fram på morgonkröken och lyssnade intensivt på gitarrmusik. Framförallt var det inspelningar av Andrés Segovia, den tidens stora solitär på gitarristernas himmel. Vi "spisade" verkligen gitarrmusik långt innan detta uttryck etablerats i musikaliska sammanhang.

Sigvard öppnade mina ögon – eller snarare öron – bl.a. för de subtila klangerna i Joaquin Turinas och Moreno Torrobas kompositioner. Det var för det mesta musik som varken Sigvard eller jag kunde exekvera på ett tillfredställande sätt men vi kunde treva oss igenom noterna, ta ett speciellt ackord här och där och gemensamt förundras över fantastiska

Sigvard besökte ofta sin vän Ragnar Johansson i hans ateljé. Denna skiss och färgbilden i början av artikeln är två av ett flertal porträtt Ragnar gjorde av Sigvard.

klanger och underfundiga harmoniska övergångar. Vi praktiserade den form av musicerande som Sigvard långt senare (13/12 -72) beskrev i ett brev till mig

"...Jag däremot njuter så mycket av mitt hörselns extaser att det räcker med ett par ackord att leka med då och då. Jag har liksom gratis fått förmågan att spela åtminstone den enklare musiken efter bladet. Det har bara

blivit så att jag nu kan sätta upp ett stycke på notstället och hjälpligt återskapa det och njuta av att jag vet *hur det skulle kunna låta.*"

Såvitt jag vet hade Sigvard aldrig tagit några gitarrlektioner men han var i allt han företog sig en aktiv och självständig autodidakt som tog sig fram utan handledning. Han var en habil speleman och

en stor gitarristisk "aficionado" men inte särskilt pigg på att framträda. Jag vet att han vid en högtid i Vaksala kyrka hade spelat Händels Foliavariationer och att åhörarna lär ha stått kvar efteråt för att få höra mera. Jag lyckades en gång locka honom till Västgöta nation där han och jag på en liten musikafton framförde diverse duetter för två lutor av John Dowland och några andra elisabetaner.

På det hela taget var Sigvard dock mycket sparsam med att framträda. Dels var han helt enkelt för blyg och dels hade han, så vitt jag kan förstå, alltför låga tankar om sin egen musikaliska förmåga. Han nöjde sig med att spela hemma på sin kammare samt att då och då göra kammarmusik tillsammans flöjtspelare som Patrik Rydbeck och den gamle konstnären Ernst Wetzenstein med sonson. Ibland musicerade han med sin svåger, violinisten Bror Lindqvist. En och annan gång spelade han på någon utställning i staden och även vid någon enstaka begravning. På äldre dagar hade han besvär med naglarna och fick därför en något dämpad ton i sitt spel. (Emilio Pujols skrift *La dilema del sonido en la Guitarra* hörde till vårt studiematerial).

Till Spanien

Sigvard hade ju redan på trettioalet verkligen varit ute i vida världen och han var senare, trots sin medvetet isolerade eremitillvaro, mycket intresserad av fjärran

trakter – på sitt speciella, kulturellt intensiva sätt. Inte minst Spanien lockade honom. En av orsakerna till detta var helt naturligt den spanska litteraturen men den klassiska gitarrmusiken med sin starka spanska förankring ökade säkerligen ytterligare hans dragning till den iberiska halvön. Det fanns säkert även andra anknytningspunkter: När jag som skolpojke först lärde känna Sigvard talade han mycket om syndikalismen och han publicerade även en och annan artikel i *Arbetaren*, en tidning som jag då fick stifta bekanskap med. Mig veterligt var Sigvard aldrig på något sätt praktiskt politiskt engagerad men denna publikation representerade en inriktning för vilken han hade stort intresse och sympati och under trettioalet utgjorde ju syndikalismen ett viktigt inslag i den spanska inrikespolitiska situationen.

År 1951 öppnades en möjlighet för Sigvard att komma söderut genom att han kunde åtfölja kvarterets tobakshandlare på en bilfärd till Spanien. Med intensiva studier förberedde han sig i månader för resan och när han väl var i Spanien ville han maximalt utnyttja tillfället att se och lära i stort sett allt om landet. När *Museo del Prado* öppnade på morgnarna fanns Sigvard på plats, beväpnad med druvsockertabletter så att han skulle orka vara där ända till stängningsdags utan att behöva bryta för något så trivialt som lunch. Såväl i Madrid som Barcelona och andra metropoler

besåg han inte bara mängder av museer och kyrkor utan besökte även framstående gitarrbyggare.

Inför sina färder i landet hade Sigvard säkerligen redan i bakhuvudet skapat sig starka bilder inspirerade både av kända klassiker som Cervantes och Lorca och av titlarna på älskade gitarrkompositioner, t.ex. Albeniz spanska danser – *Sevilla, Granada, Torre Vieja* m.fl. Dessutom fanns givetvis hela tiden skeendet under det spanska inbördeskriget i hans medvetande när han nu tillsammans med sin gode vän från det Svenska Folkhemmet kuskade runt i Francos Spanien, då forfarande en polisstat. Nu skulle han få se alltsammans med egna ögon.

Sigvard och hans resekompanjon utgjorde ett udda par. Den andre hade ett något mindre fanatiskt intresse för kulturella ting och ville gärna satsa på god mat och dryck och diverse förlustelser framåt kvällskräken i stället. Vid läsningen av de festliga brev jag vid den tiden fick från Sigvard förstod jag på finkänsliga antydningar att de bägge resenärerna inte alltid drog åt samma håll. Men resan blev säkerligen ändå en positiv upplevelse för dem bägge. Sigvard noterade allt i en liten resedagbok som nu finns bland hans efterlämnade papper vilka hans hustru Lisa skänkt till Universitetsbiblioteket, Carolina Rediviva. Där finner man även ett utkast till en poetisk Spanienskildring:

Spansk bild I

Under fönstren prasslar olivträdens grenar,
om friden som vanns och friden som aldrig
kan vinnas,
om ett vandrande dansande folk som funnit
ett hem
och grävt sina grottor där kullen sluttar mot
solen.
När skymningen rövar guldet från bergens
gördlar
vaknar den bruna gitarren i zigenarens
famn.
Svartögda kvinnor spår världens frälsning.
Deras händer knyter på lek den röda tråden
nystad ur jordens navel av jordemödrar.
Främlingen lockas upp till det heliga berget
för att drunkna i vaggande sorl och virvlar av
silke.
O Sacro Monte, vad är det som är heligt
skrattet i grottan eller klockornas klang?

Även om gitarren stod i centrum för våra gemensamma intressen kom Sigwards och mina samtal rätt snart även att beröra Spanien och spansk kultur. Gitarrmusiken var även för mig en naturlig brygga till hela den spanska kulturen och resulterade i att jag omedelbart efter militärtjänsten våren 1953 begav mig "på luffen" till Spanien. Vilken glädje hade jag då inte av alla praktiska tips och adresser jag fått av Sigvard och av att han hade uppmärksammat mig på vad jag borde titta speciellt på – det underbara, mystiska Toledo, Sacro Monte utanför

Granada, bröderna Condes gitarrverkstad i Madrid och så vidare. Särskilt betonade han att jag måste se Goyas fantastiska måleri på Pradomuseet samt begrundade verken av en konstnär som särskilt intresserade honom, nämligen den förunderlige Hieronymus Bosch, i Spanien kallad El Bosco.

Sigvard hade uppenbarligen lärt sig spanska så att han kunde ta sig igenom spansk litteratur. Det som först tvingade honom till studier i detta språk var att den bästa gitarrskolan på den tiden var skriven på spanska. Det var honom hela livet totalt främmande att studera något för att erhålla ett papper eller betyg på inhämtad kunskap. Det var inte därför han studerade. Det var för att få veta, för att nå själva kunskapen eller färdigheten och kunskap i spanska blev givetvis hans nyckel till en hel kultur.

Genom Sigvard öppnades mina ögon för gitarrens egen store poet – Federico Garcia Lorca. Ur *Poema del Cante Jondo* översatte Sigvard:

Sex flickor
dansar
på runda torget
där vägar möts.
Tre är av kött
och tre av silver.
De söks av drömmar som nyss drömts,
men en Polyfamos av guld
har famnat dem.
Guitarren!

Den vägledning till Garcia Lorcás diktning som jag fick av Sigvard ledde mig till många ytterligare läsupplevelser. Dessa blev sedan till särskild glädje när jag i mitten av femtioalet kom att medverka som gitarrist i Gösta Folkes uppsättning av *Blodsbröllop* på Stadsteatern. Det var alltid så: Sigvard kunde genom sin kunskap och sin generositet ge anvisningar som det senare visade sig att man fick ytterligare glädje av.

Den varsamme recensenten

Mina första kontakter med Sigvard inträffade just under den period då han sade upp sig som lantbrevbärare för att i stället arbeta som fristående kulturskribent. Först blev det *Tidningen Upsala* med vars chefredaktör Axel Ljungberg han bl.a. delade ett stort naturintresse. Sedan gällde det framförallt den nystartade kulturtidskriften *Perspektiv* där hans gode vän från Vaksala, Ragnar Oldberg, var den drivande kraften. År 1954 ombads han dessutom att bli recensent i *BLM*. Hans lya översvämmades av travar med nyutkomna diktsamlingar vilka han ansvarsfullt och varsamt granskade. Så vitt jag kan förstå lade han ned en oerhörd möda på bedömningen av varje enskilt verk. Omfånget på hans slutliga, stringenta och välformulerade recension av en nyutkommen diktsamling avspeglade knappast någonsin hur många arbetstimmar och vilken vanda den hade kostat recensenten.

Under denna tid pratade Sigvard och jag mest om gitarrmusik och endast en passant berördes den tunga recensentverksamheten som egentligen var det som dominerade hela hans tillvaro. Jag förstår nu efteråt att han kunde behöva avkoppling i form av gitarrprat med någon som var totalt renons på expertis ifråga om litteratur och poesi. Det hände endast någon enstaka gång att Sigvard berättade om diktsamlingar vilka hade väckt hans speciella entusiasm och beundran, t.ex. av poeten Paul Andersson. Däremot kan jag inte minnas att han någonsin berörde diktsamlingar han *inte* gillade. Efter vad jag långt senare fått veta hade Sigvard själv tidigare upplevt stor besvikelse när hans egna alster inte kommit ut i tryck. Han visste av egen erfarenhet hur starkt utomståendes negativa utlåtanden kunde svida. Efter Sigvards död utkom dock ett urval av hans litterära produktion. (Sigvard Cederroth: *Hemma i det fattiga*. Uppländska strövtåg och utsikter. I urval och med inledning av Carl-Erik af Geijerstam. LT:s förlag 1982)

Sigvard kom emellertid att få stort anseende som litteraturbedömare och hans kontaktnät blev allt vidare. Jag gissar att merparten av dessa kontakter uppehölls per brev och telefon men ibland även med personliga sammanträffanden. Det var i så fall intresserade personer som sökte upp Sigvard i hans lya – förmodligen aldrig tvärtom.

Sigvards förankring i den litterära

världen demonstrerades tydligt när han av en humanistdocent i Uppsala plötsligt utsattes för en snorkig attack som verkligen sårade honom. Debatten gällde Suzanne Langer och "den nya kritiken" vilken i Sigvard hade fått en entusiastisk förespråkare. Sympatityttringar vällde då in i Sigvards brevlåda och per telefon från Karl Vennberg, Bengt Holmqvist och många andra.

Trots den uppskattning som Sigvard åtnjöt av det litterära etablissemanget höll han sig på sin kant. Han led så vitt jag kan förstå speciellt av en viss blyghet visavi den akademiska världen. Sigvard hyste t.ex. stor beundran – på avstånd – för en sådan person som Ingemar Hedenius och han studerade intensivt allt vad denne skrev i kulturdebatten. Eftersom jag på 50- och 60- talen ofta träffade Ingemar Hedenius på Västgöta Nation eller när vi spelade kammarmusik tillsammans vet jag att Ingemar på sitt håll även hyste stor beundran för allt vad Sigvard skrev. Han var nyfiken på Sigvards person och ville mycket gärna träffa honom, vilket visade sig vara svårt att ordna.

Ingemar bad mig att söka locka Sigvard och hans hustru Lisa till en söndagsmiddag i det Hedeniuska hemmet. Det skulle bara vara Ingemar, hans hustru Astrid, Sigvard, Lisa, min hustru Liliane och jag. Jag framförde givetvis inbjudan men Sigvard visade sig plötsligt ha alla möjliga förhinder. Det gick inte att över-

tala honom trots att han säkerligen innerst inne väldigt gärna ville träffa Ingemar. Men skyggheten tog överhanden.

Någon gång på 60-talet, vid en herrmiddag på Västgöta Nation där nykterheten väl knappast var det dominerande inslaget, lockade jag fram emot nattkröken med mig Ingemar till kuratorsrummet och ringde därifrån upp Sigvard som väcktes ur sin slummer. De bägge herrarna hade så en mer än timplång konversation och de var efteråt rörande entusiastiska och tacksamma för detta samtal. Men att sammanföra Ingemar och Sigvard personligen lyckades jag tyvärr aldrig med, inte ens sedan de lärt känna varandra per telefon.

I verkligheten hade naturligtvis Sigvard ingen som helst anledning att känna sig underlägsen visavi akademiskt skolade personer. Hans beläsenhet, noggrannhet, tankeskärpa och intuition var av sådana mått att många etablerade akademiker borde avvundats honom (om de hade haft förstånd till detta). I en rad sammanhang hade han dessutom en detaljkännedom som förbluffade. När min mor arbetade med bildtexterna till Allhems stora Uppsalabok på 50-talet letade hon en gång efter uppslag för en text till en 1800-talsbild av infartsvägen mot staden längs Fyrisåns östra strand. Jag råkade nämna detta för Sigvard som direkt svarade att hon lämpligtvis kunde slå upp Almquists *Amalia Hillner*, fjärde boken, sjunde kapitlet. Där fann hon

mycket riktigt en beskrivning av en färd in mot staden just den vägen. Om jag förstod rätt hade Sigvard per cykel tagit sig runt i Uppland för att med egna ögon se alla de platser som törnrosskalden beskrivit i sina verk.

Som vanligt blev Sigvard glad när hans iakttagelser kom till användning. Förutom att Sigvards kunskaper uppfyllde många akademiska krav hade han en generositet med idéer och uppslag som dessvärre inte alls är självklar i s.k. "akademiska kretsar".

Den stora livsuppgiften

Det var faktiskt inte alls ägnat att förvåna när Sigvard i slutet av 50-talet helt plötsligt gav upp allt sitt recenserande. De uppdragen innehöll i sig även fröet till hela verksamhetens abrupta avslutning. Sigvard hade ett alldeles för känsligt samvete för att i längden orka med rollen som litterär bedömare. Dessutom kände han förmodligen redan då en dragning till andra framtida arbetsuppgifter vilka han bedömde som viktigare även om de inte skulle ge honom några inkomster. Men hans materiella behov var minst sagt blygsamma.

Sigvards stora självpåtagna livsuppgift var att söka dokumentera talesätt, ordspråk, sägner och allt annat som utgjorde den inre kärnan i den gamla svenska landsbygdskulturen. Han vändades över att allt detta snart skulle vara för-

svunnet och han ville rädda så mycket som möjligt åt eftervärlden. Han ville dokumentera den muntliga tradition han vuxit upp med och som han sedan mött hos de människor han träffat under sin lantbrevbärartid i Vaksala.

Sigvards viktigaste arbetsredskap för detta stora projekt var hans cykel. Jag tror att han ibland cyklade väl så mycket under 60- och 70-talen som när han en gång i tiden var lantbrevbärare. Han rörde sig fritt över den älskade upplandslätten på väg till de personer vilka nu blivit

hans studieobjekt: Mycket gamla människor vilka fortfarande kunde berätta om hur det var förr och som hade ålderdomliga språkbruk och tänkesätt i behåll.

Vid sina besök för att kartlägga vad dessa människor hade att berätta var Sigvard naturligtvis inte skygg på det sätt jag tidigare berättat om. Men han var finkänslig. Att använda något slags inspelningsapparat var honom helt främmande, han var t.o.m. så hänsynsfull att han inte ville föra sina anteckningar direkt vid samtalen. Det fick göras alldeles

Bilden på föregående sida: Wolter Ehn och Sigvard samtalar med en av Sigvards informatörer, före jordbruksarbetaren och lägenhetsägaren Konrad Karlsson i Jälsta, Alunda.

efteråt i någon skogsbacke när besöken var avklarade.

Under sin levnads två sista decennier sammanbragte Sigvard på detta sätt ett enormt material. Hans arbetsbord täcktes undan för undan av kartonger med massvis av små lappar. Några år före sin bortgång skrev han:

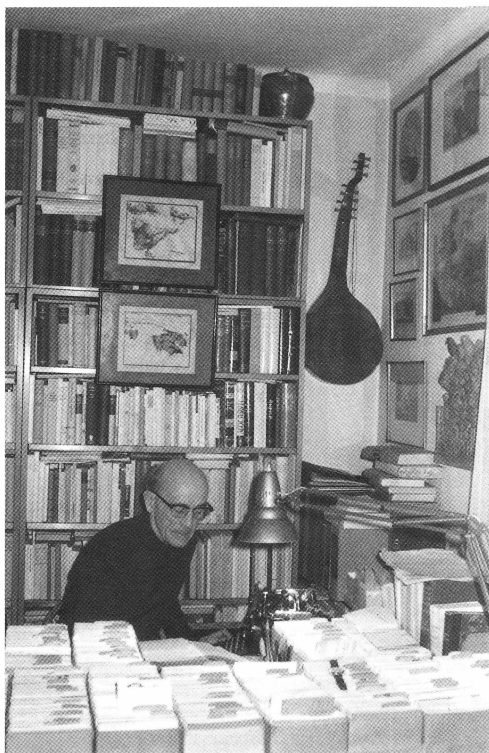
”Jag sitter annars som vanligt fast i min egen hemlagade papperskvarn, där lappar matas in i en aldrig sinande ström utan att jag numera tror mig om att hinna till ett rejält slutresultat. Inte i någon ända av min kvarn rinner det ut pengar, så att den är den otidsenligaste och ineffektivaste apparat jag kunde ha satt igång.” (1.3 -74)

Jag fick emellertid en bestämd känsla av att Sigvards totala inriktning på sitt stora kulturella projekt gav honom en ny arbetsbalans och en inre tillfredsställelse. Han höll nu på med något som i allra högsta grad kändes meningsfullt (och som dessutom aldrig kunde såra någon annan människa) även om han ibland skrämdes av att det faktiskt inte fanns något skönjbart slut på den stora arbetsuppgiften. I ett brev skriver han:

”...Säkert är att jag kommer förr att ta slut än att jag hinner bli färdig med mitt självpåtagna jobb. Jag skulle ju ge svenskarna deras definitivt fullpackade ordspråkssäck att ta med sig på vägen mot en allt mer oviss framtid. Dessa hundratusentals lappar som jag sitter och plockar med så fort jag får en ledig stund, de börjar likna en taiga, Du vet den där risiga dvärgskogen i Sibirien. De skrämmer genom sin oöverskådlighet.” (19.4 -74)

I tjugo år slet Sigvard med sitt stora insamlingsarbete. Arbetsuppgiften omformades från att ha varit ett projekt till att bli en livsstil som inte alltid rönt full förståelse i hans omgivning. Alla som känner Sigvards hustru Lisa förstår emellertid att det från hennes sida verkligen inte var frågan om någon bristande förståelse när han med anledning av hennes instundande pensionering konstaterade att deras gemensamma tillvaro skulle komma att ändras:

”...Nya vanor kommer att introduceras och inövas. Det kanske blir ett litet helsike, som pålitliga svenskar brukar uttrycka det. Min värld är ju inte av denna världen utan en självuppfunnen fiktion, som har fått utvecklas alldeles hejdlöst under de gångna årens ensamma dagar, medan Lisa kämpat ute i Trälhavet. Har jag gjort något, så har det alltid varit av motsägelselusta. Eftersom alla har velat vara ekonomiskt effektiva för egen räkning (inte minst de som kallat sig socialister), så har jag varit motsatsen för allas räkning.

Men nu slutar jag också som alla andra. Jag blir pensionär. Jag har inte haft någonting för att jag lekt Motvall. Det jag har sysslat med är obegripligt för de flesta. Alla som under åren frågat mig vad jag gör, har genast kommit med den nya frågan hur mycket jag tjänar på detta jobb. Fiffjar jag till mig en förmögenhet har jag mycket större respekt med mig än om jag säger mig utföra ett kulturarbete. Inte så många är liberala, men jag är i alla fall oberoende." (15.12-74)

Men Sigvard pensionerade sig inte från den stora kulturella livsuppgiften. Hade han varit en kugge i det akademiska maskineriet, vilket han lyckligtvis inte var, hade säkerligen utgången blivit en annan: Kanske redan på 60-talet hade det kommit ut en lärd bok och sedan på 70-talet måhända ytterligare volymer och Sigvard hade blivit berömd och hyllad som en humanistisk portalfigur. Nu blev det inte så och det var inte heller det som Sigvard eftersträvade.

Att Sigvard aldrig själv kom att i tryck ge ut något av sitt material berodde förvisso inte på någon bristande förmåga att skapa en syntes av det hela. Jag föreställer mig att vad som hände var att Sigvard hela tiden "runt hörnet" skymtade ännu mer information som det var viktigt att ta vara på innan det blev försent. Och så fortsatte det. Bearbetning och publicering fick anstå. Sigvard räddade på så sätt så mycket information som möjligt åt eftervärlden med ett arbete som faktiskt endast han kunde utföra och han skapade därmed en väldig källa att ösa ur för framtida forskare, när basen för insamlingsarbetet för länge sedan är borta. Bearbetningsprocessen har egentligen bara börjat med den enda volym som hitintills utkommit. (Sigvard Cederroth: *Lexikon för livet*. En allmogekvinnas ordspråk, ordstäv och talesätt. Utgiven av Thomas Brylla med förord av Lars Furuland. LT:s förlag 1986). Mycket återstår att göra.

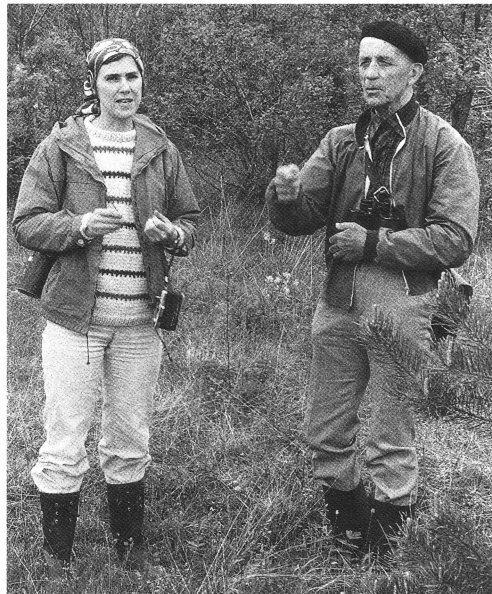
Om naturförstörelsen

Under 60- och 70-talen kom Sigvards och mina samtal att beröra mycket mer än bara gitarrmusik och Spanien. Från att tidigare ha varit helt koncentrerad på lyrik och litterära spörsmål inriktade sig Sigvard nu mer på kultur och natur i ett vidare perspektiv men med det stora projektet i centrum. Det medförde att han själv spontant ofta tog upp mera allmänna frågor till diskussion. För egen del hade jag blivit vuxen, lyckats bli akademisk lärare, bildade familj och hade väl fått en något mognare syn på tillvaron. Det var naturligt att gitarristiken och Spanien sjönk ner till en mer rimlig andel i våra samtal.

När jag nu tänker tillbaka på alla givande pratstunder hemma hos Sigvard och Lisa under denna tid slår det mig att det aldrig var fråga om skvaller i konventionell mening. Samtalen gällde alltid något viktigt och intressant. Sigvard kunde helt enkelt inte prata strunt. Han var alltid seriös utan att någonsin bli varken torr eller docerande och han hade verkligen inte svårt för att skratta även om han tog många funderingar om den mänskliga tillvaron på mycket stort allvar.

Något som ständigt återkom i Sigvards tankar var fruktan för den moderna livsföringens alla negativa konsekvenser på naturen. I ett brev skriver han

”Det är ingen som vet hur kort fristen är för oss. Vi har mycket vetande och mycket för-

Marianne Ehn och Sigvard på Gräsö.

stånd, men vi har ännu mer habegär och guldtröst. Vi har kor som är ännu heligare än Indiens, jag är rädd för att vi är fruktansvärt usla förvaltare av jordens resurser. Som landskapsälskare har jag snart ingenstans att fly här i Uppland, om jag vill se ett stycke mark i ekologisk balans. Vi har maskiner som på en kafferast kan förvandla ett paradiset till ett månlandskap, och hur ska vi då få någon respekt för en etnografisk relik som t.ex. lövängen eller hagen. I senaste numret av ULMA:s tidskrift *Svenska landsmål* finns ett av mina ljuvligaste fynd redovisat. Jag tjatade i många år för att få expertisen att fara dit ut med

inspelningsbil och kameror, för att några paradisiska områden verkligen skulle på allvar bli dokumenterade innan det var oåterkalleligen försent. Men kan man bota något enbart med dokument placerade i ett arkiv? När Gräsö har styckats till sommarslum kommer i alla fall ingen att någonsin mer få veta hur paradiset var beskaffat. Du får betänka, att många av infödingarna själva yttrar sig precis i samma ordalag som jag. Så fort vår moderna livsform får övertaget, fräter den upp allt det gamla som behövt tusentals år för att nå den fina balansen mellan natur och kultur. Jag är inte ett dugg radikal, jag är tvärtom så fanatiskt reaktionär att jag vill ha paradiset tillbaka. Att jag själv ger tusan i allt välstånd det kan jag bevisa med min livsföring. Mitt samvete är lika rent och oskyldigt som ett nyfött barns." (13.2 -73)

Sigvard plågades särskilt av den pågående okänsliga förvandlingen när den drabbade trakter vilka låg honom speciellt varmt om hjärtat – de trakter som hans gode vän Gusten Widerbäck även skildrat i sitt fina måleri:

"Av Gustens slätt i Årsta och Vaksala återstår snart ingenting. Nu pågår förarbetena till de 400 villor som ska byggas öster om den gamla häradsvägen och andra bebyggelseplaner realiserar söder om Årsta i industriområdena kring Slavsta och Fyrislund. Upplands bästa åkerjord förbrukas till tomtmark av olika slag. Det är en medveten och möjligen vettlös jordförstörelse, som vi kanske får anledning

att ångra när världen i övrigt håller på att mista så många resurser. Än så länge har det gått bra, sa han som ramlade ner från kyrktornet och hunnit halvvägs." (1.3 -74)

När Sigvard såg dessa älskade miljöer försvinna så väcktes även här ett dokumentationsbehov. Han höll ögonen öppna efter Vaksalabilder och annat på diverse auktioner. Med god näsa för både motiv och för okända, lokala konstnärer samlade han på sig alltfler konstverk i det mindre formatet. Väggarna i Sigvard och Lisas våning var ju tidigare täckta med bokhyllor från golv till tak. I brist på fria väggar blev nu åtskilliga konstverk hängande framför bokryggarna. Jag är helt övertygad om att allt detta samlande inte styrdes av ett vanligt habegär utan av att det gällde för Sigvard att – som vanligt – rädda något från att försvinna. I vår brevväxling, där vi vid ett tillfälle råkade komma in på varför man drar på sig en massa saker här i jordelivet trots att svepningen inte har några fickor, skriver Sigvard:

"Du kom emellertid i samma brev in på på detta att "bli slav under ting" och det är ett mycket känsligt område att diskutera (Du gör ett självironiskt inpass lite senare: "Nya pryglar!"). Jag har genomskådat många som anklagar mig för att samla saker, dvs. böcker och bildverk, medan de själva anser sig lösa och lediga. De märker inte att de själva köper nya pryglar och snabbt konsumerar dem bara

Marianne Ehn, Sigvard och Lisa Cederroth på Gräsö.

för sin bekvämlighets skull, eller sin prestigets skull eller helt enkelt för att de vill se nyheter omkring sig och nyheter är alltid statusbetonade. För en tid sedan var jag på en husauktion uppe i Kåbo och råkade underhålla mig en stund med auktionshållaren, en direktör X och han lät tydligen med lättnad sälja de underbaraste små familjeklenoder (bl.a. tavlor som målats av hans farfar, en fin amatörmålare som t.o.m. Carolina äger saker av). Denne dir X kände alltså lättnad över att äntligen få leva ett modernt, bekvämt och historielöst liv. DU FÖRSTÅR, JAG SOM ÄR BARA DEN YTTERSTA LILLA LÄNKEN I EN VÄLDIG HISTORIA! Jag tänker inte moralisera över andras

historielöshet, men om det är något som är säkert så är det att dessa moderna, bekväma statuskonsumenter moraliserar gentemot personer av min läggning. Jag har inte förbrukat, dvs. missbrukat, en kvadratmeter svensk mark. Jag har istället erövat Sverige åter inom mina fyra väggar, jag kan äta upp kakan och ha den kvar." (13.7 -73)

Flykten från omvärlden

När jag lyssnar till spännande musik eller läser något speciellt intressant händer det mig än i dag – tjugo år efter Sigvards bortgång – att det far genom huvudet:

– Det här måste jag prata med Sigvard om!

Det var alltid spännande reflexioner och kloka synpunkter man fick sig till livs i samtalen med Sigvard och under de sista tjugo åren pratade vi faktiskt om allt mellan himmel och jord.

När jag i början av 70-talet arbetade några år i Etiopien hamnade jag i en så fascinerande miljö och blev inblandad i så dramatiska händelseförlopp att jag fick ett oerhört behov av att sortera upp alla intryck genom att skriva brev till alla möjliga vänner hemma i Sverige. Helt naturligt kom jag då även att vända mig till Sigvard och han svarade med långa, eftertänksamma och välskrivna brev. Det är ur den korrespondensen som alla citat här är hämtade. Sigvard och jag vistades då förvisso i, minst sagt, starkt skilda miljöer:

”Du har i varje brev skrivit om yttre upplevelser, medan jag är nästan helt uppslukad av läsning och inre konfrontationer.” (2.4 -73).

Sigwards stillsamma kommentarer till mina mer yviga berättelser blev till stor glädje för mig. Ett område berörde vi dock praktiskt taget aldrig någonsin, varken per korrespondens eller i våra samtal: Politik i mer konventionell mening. Man kanske skulle ha väntat sig att Sigwards intensiva indignation över det som hände med den natur han älskade skulle ha initierat ett mer konkret politiskt engagemang. Han var ju faktiskt

några decennier före sin tid när det gällde flera aspekter vilka sedan under 90-talet lyfts fram i den politiska debatten, framförallt genom miljörörelsen. Men Sigvard valde istället att avskärma sig, dra sig inom sitt skal i ett slags inre exil. För politiken och politikerna hade han endast förakt till övers. Han hade uppenbarligen helt tappat tron på att det den vägen skulle kunna uppnås någon förbättring.

”Det var länge sedan jag tog parti, och jag hoppas och tror att jag för all framtid skall slippa göra det. För mig är det vedervärdigt att tänka på ett val mellan Brezjnev och Nixon. Jag minnes när jag en gång i mitt hetaste kommunisthat under andra världskriget utsattes för en chock av ingen mindre än Gusten Widerbäck. Vi satt och tittade på en tidningsbild från Jaltakonferensen, där Roosevelt satt med Stalin och Churchill och några andra potentater. ’Dom ser ut som skurkar allihop’, sa Gusten. Jag begrep inte då att han ur en mycket upphöjd och speciell mening hade fullkomligt rätt. För honom var all politik förbunden med ondskan, och dit har jag själv kommit i mina åsikter. Jag tål inte höra folk som sysslar med politik, deras språk är mig förhatligt och deras partiväsen skamlöst och har inte det ringaste med demokrati att göra. Hela vår västerländska effektivitet är för mig bara en sjukdom hos en redan sjuk och förgiftad människosort. Det jag vill äga kan inga rikedomar på jorden skaffa mig, tvärtom förstör just den jakten efter ’välstånd’ själva förutsättningen för livsvärderna.” (2.4 -73)

"Livsvårderna" var för Sigvard att få andas frisk luft och njuta av det som trots allt ännu inte hunnit förstöras, antingen på upplandslättan eller i skärgården vid ostkusten:

"I går, efter en vecka av bedrövligt fuktmätad dimma, sken plötsligt solen en nollgradig, vindlös dag och jag tog cykeln och flydde ut till bondeslättan bortom Årsta i Vaksala. Det var den enda frid jag har känt under julhelgen. Jag såg gårdar och gården som låg där de alltid har legat så länge jag minns. Jag fick tillbaka den hemkänsla som jag aldrig mer kommer att ha inom mig i Uppsala. Det är inte den gröna vågen, inte sentimentalitet, inte ens politik. Det är aningar som är mycket djupare än så. Hela den moderna kulturen har misslyckats, totalt." (Okt -73)

"Här på Gräsö har vi haft en sällsynt fin försommarvecka med cykelfärder i alla riktningar, framförallt till kulturrelikterna oskiftad by och löväng: Den sistnämnda är ett paradiset vid denna tid, då asken är nyutslagen och står som en ljusgestalt kring vretar och skogsbryn. Kristihimmelfärdsdagen förevisade jag härligheten för Carl-Erik och Regina af Geijerstam. De blev helt tagna av den gammalsvenska stämningen här. Det friska och ofördärvade hos dessa relikter är en allvarsam påminnelse om vad vi har förlorat för ´framstegens´ skull. Och vad som finns på Gräsö har bara nådatid det också. Om tisdag efter pingst är vi tillbaka till vår dundrande bilgata och har ingen fågel mer utanför fönstret. Jag

får vända mig till mina bokrader och trösta mig med bilder." (9.6-73)

Om även allt detta vackra skulle försvinna så visste i alla fall Sigvard med sig att han personligen aldrig bidragit till en sådan utveckling. Hans ideal var ett samhälle utan all destruktiv överkonsumtion där människan förvaltade sitt pund och stimulerades av humanistiska värden och det var det idealet han gärna ville sprida. Han fortsätter:

"Vi bara vet att det är fråga om en miljöförstöring som är orsakad av människan och har en flertusenårig ´utveckling´ bakom sig. Man får vara glad om man en vredens framtida dag kan stå upp och vittna att man inget ont gjort vare sig i naturmiljön eller människovimlet. Adam, vänd dina behov inåt och lär dina barn att göra detsamma! Vi kan snart komma att behöva all den tröst som en materiellt oberoende kultur skänker. En bok eller en bild kommer att väga upp en Mercedes eller Mirage."

Det vida kontaktnätet

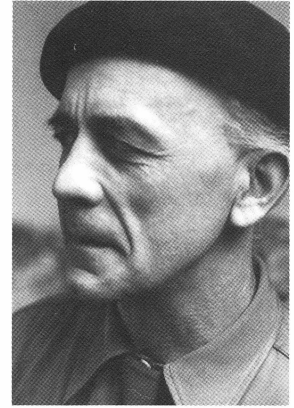
Sigvard eftersträvade att vara ensling. I hans brev kommer det ofta fram en önskan att hålla sig undan, förbli okänd och endast stå vid sidan om.

Så vitt jag vet höll han aldrig på med några föreningsaktiviteter och Lisa och han deltog väl knappast i det s.k. sällskapslivet även om Lisa inte var lika

isolationistiskt lagd som sin make. Det är därför något av en paradox att denne för-synte och tillbakadragne man ändå kom att få ett så omfattande nät av goda vänner. En stor andel av dessa var personer med olika specialintressen vilka på eget initiativ höll kontakt med Sigvard. Och de som sökte sig till Sigvard och Lisa blev alltid positivt bemötta. Genom den stora bredden i Sigvards kunskap kom han på så sätt att ha förbindelser åt många olika håll, med författare, kulturjournalister, konstnärer, fornminnesexperter osv. Många olika människor kände därför Sigvard även om de inte utgjorde en samlad umgängeskrets där alla kände alla.

Även om Sigvard så mycket som möjligt undvek att framträda själv bidrog han gärna med att sätta strålkastarljuset på andra skribenter och konstnärer. Han gick t.ex. i bräschen för Elsie Johanssons författarskap och bidrog aktivt till att många fick upp ögonen för Upplandsmålaren Bror Erikssons måleri i Widerbäckes anda. Genom sitt stora topografiska kunnande om det uppländska landskapet kunde han t.o.m. hjälpa till att lokalbestämma de motiv vilka konstnären själv ej längre mindes var han funnit.

I december 1979 var Sigvard som bäst sysselsatt med att kartlägga några motiv som Bror Eriksson återgivit. Den 18 december cyklade han ner ett ärende till Auktionskammaren. Men han nådde aldrig fram – han avled plötsligt i cykel-

Sigvard Cederroth, fotograferad av konstnären Ragnar Johansson i början av 1960-talet.

sadeln när han kom längs Dragarbrunnsgatan fram mot Vaksalagatan.

Vid begravningen fanns hela Sigvards vida vänkrets representerad. Där illustrerades plötsligt den stora bredden i allt som Sigvard intresserat sig för. Carl-Erik af Geijerstam talade vid båren och jag spelade. Det blev ett stycke av J S Bachs gode vän, lutenisten Silvius Leopold Weiss:

TOMBEAU sur la Mort de Mr Comte d'Logy.

Det kändes rätt. Så vitt jag vet var d'Logy en person med breda kulturella intressen, en habil speleman och en hängiven guitarraficionado. Precis som Sigvard.

Adam Taube, professor, statistiker och amatör-gitarrist.